

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

НПУ імені М П Драгоманова

“ _____ ” _____ 2021 р.

Протокол № _____

Проректор з навчально-методичної роботи

проф. Вернидуб Р.М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
(цикл професійної підготовки)

Методологія та методи психологічного дослідження

освітнього рівня бакалавр
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 053 Психологія

Шифр за навчальним планом ПП13

Київ 2021

Розробники програми: **Приходько Юлія Олексіївна** – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології
Липченко Інна Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології

Рецензенти: **Бевз Галина Михайлівна** – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку Університету менеджменту освіти НАПН України

Боброва Лариса Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М. П. Драгоманова «__» _____2021 __ року, протокол № _____

Голова НМР _____

1. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни *«Методологія і методи психологічного дослідження»* складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня *бакалавр*, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки*, спеціальності *053 Психологія*, ОПП «Практична психологія», ОПП «Психологія розвитку особистості».

Предмет вивчення навчальної дисципліни – методологія як наука про методи, загальнонаукові методи, методи психологічного дослідження.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна зв'язана з загальною психологією, віковою психологією, психодіагностикою, експериментальною психологією.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *«Методологія і методи психологічного дослідження»* є озброїти студентів – майбутніх практикуючих психологів знаннями основ методології та рівнів наукового дослідження, методологічних принципів дослідження, теоретичних та емпіричних методів, які застосовуються у процесі здійснення психологічного дослідження.

Основними завданнями вивчення дисципліни *«Методологія і методи психологічного дослідження»* є засвоєння студентами основних понять дисципліни: методологія, методи, прийоми, принципи здійснення наукового дослідження, гіпотеза дослідження, методика здійснення дослідження, рівні розвитку психічного явища, його критерії та показники, основні етапи проведення дослідження, якісний та кількісний аналіз результатів дослідження. Сприяти формуванню у студентів інтересу до здійснення дослідницької роботи, активізації їх творчої активності та підготовці до проходження студентами різних видів психологічної практики.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
	<p>ПРН4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p> <p>ПРН6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження</p> <p>ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки</p>	<p>ФК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження</p>

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС (90 годин)

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Семинарські	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семинарські)	Лабораторні	СРС
Модуль 1. Методологія науки, її функції та принципи психологічного дослідження											
1.	Тема 1. Методологія, її рівні та методи психологічного дослідження	4	2	2		6	1	1			9
2.	Тема 2. Методологічні принципи психологічного дослідження	6	2	4		8	1	1			9
	Разом за змістовим модулем 1	10	4	6		14	2	2			18
Модуль 2. Емпіричні методи дослідження											
3.	Тема 1. Метод спостереження, його види, організація та методика його здійснення	6	4	2		7	1	1			9
4.	Тема 2. Метод експерименту, його види та методика організації	6	4		2	7	1	1			9
5.	Тема 3. Соціологічні методи в дослідженнях проблем психології	6	4		2	7	1	1			9
6.	Тема 4. Діагностичні методи дослідження	4	2		2	7	2	1	1		9
7.	Тема 5. Малюнок як метод діагностики (на прикладі малюнку сім'ї)	4	2		2	6	1		1		9
8.	Тема 6. Робота над	4	2		2	6	1		1		9

	літературними джерелами як теоретичний метод дослідження. Структура студентської наукової роботи.										
	Разом за змістовим модулем 2	30	18	2	10	40	8	4	4		62
	Разом:	40	22	8	10	54	10	6	4		80

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Модуль I. Методологія науки, її функції та принципи психологічного дослідження

Тема 1. Методологія, її рівні та методи психологічного дослідження

Поняття методології у сучасній науці. Значення методології для психології. Рівні методології. Основні функції методології. Поняття про методи і методики психолого-педагогічного дослідження. Класифікація методів наукового дослідження. Типологія методів у психології. Критерії правильності вибору методу дослідження. Особистісний, діяльнісний та системний підходи як методологічна основа психолого-педагогічного дослідження у вітчизняній психології та педагогіці.

Тема 2. Методологічні принципи психологічного дослідження

Принцип детермінізму, його характеристика. Принцип історизму. Принцип єдності свідомості і діяльності. Принцип розвитку. Принцип об'єктивності вивчення психічних явищ. Принцип єдності біологічного і соціального.

Модуль 2. Емпіричні методи дослідження

Тема 1. Метод спостереження, його види, організація та методика його здійснення

Загальна характеристика методу спостереження. Предмет спостереження у наукових дослідженнях психології і педагогіки. Види спостереження: безпосереднє, опосередковане, відкрите, закрите, безперервне, перервне (дискретне), закінчене, незакінчене, спостереження-пошук, монографічне спостереження, самоспостереження, їх характеристики. Переваги та недоліки методу спостереження. Методика організації наукового спостереження. Вимоги до організації наукового спостереження. Аналіз взаємодії як різновид методу спостереження.

Тема 2. Метод експерименту, його види та методика організації

Історія становлення експериментального методу. Специфіка використання методу експерименту в дослідженнях психології навчання та дослідженнях проблем психології виховання. Функції методу експерименту (вияв фактів,

перевірка гіпотези, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між елементами впливу та його результатами). Основні види експерименту та їх характеристика. Лабораторний експеримент: історія виникнення, область використання, його переваги та недоліки. Природний експеримент та його різновиди (констатувальний, формувальний). Основні етапи проведення експерименту.

Тема 3. Соціологічні методи в дослідженнях проблем психології

Метод інтерв'ю, його види (стандартизоване, нестандартизоване, напівстандартизоване), переваги та недоліки кожного з них. Анкета та її види. Запитання анкети (відкриті, закриті, напівзакриті). Побудова анкети (структура). Основні правила побудови анкети. Бесіда та правила її проведення. Методика експертних оцінок (рейтинг), її суть. Переваги та недоліки методу рейтингу. Типові помилки компетентних суддів. Вимоги до компетентних суддів. Педагогічний консиліум як різновид методу рейтингу. *в процесі навчання.- К., 1981.*

Тема 4. Діагностичні методи дослідження

Історія розвитку діагностичних методів дослідження. Групи діагностичних методів (тести, проєктивні процедури, контент-аналіз). Характеристика різних видів тестів (інтелекту, здібностей, успішності або досягнень, тести особистості). Соціометричний тест.

Тема 5. Малюнок як метод діагностики (на прикладі малюнка сім'ї)

Методологічний принцип єдності свідомості й діяльності як основа методу вивчення продуктів діяльності людини. Малюнок сім'ї як проєктивний метод дослідження. Лінії аналізу малюнка сім'ї. Аналіз структури малюнка сім'ї. Аналіз особливостей намальованих фігур. Аналіз процесу малювання. Методика діагностичної процедури «малюнок сім'ї».

Тема 6. Робота над літературними джерелами як теоретичний метод дослідження

Робота над літературними джерелами - обов'язкова складова частина дослідницької діяльності. Пошук необхідної літератури і попереднє ознайомлення з нею. Види каталогів: алфавітний, систематизований, предметний. Створення власного бібліографічного фонду (картотек). Вивчення літератури. Форми фіксації прочитаного: анотація, план, виписки, тези, конспектування. Систематизація і використання літературного матеріалу в процесі дослідження. Реферат, рецензія та огляд літератури як засоби систематизації літературного матеріалу.

Тема 7. Структура студентської наукової роботи.

Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження. Формулювання гіпотези дослідження. Вибір методів дослідження. Теоретична та експериментальна частина дослідження. Аналіз результатів дослідження (якісний та кількісний аналіз). Висновки, їх

узгодження із його завданнями. Оформлення дипломної роботи (тексту, літературних джерел).

IV. Засоби діагностики успішності навчання форми та методи поточного і підсумкового контролю.

Усна відповідь (доповідь на семінарі):

- вільне володіння матеріалом;
- повнота та логіка викладу;
- чіткість і доведеність формулювань;
- обґрунтованість тверджень;
- посилення на науково-літературні джерела;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);
- наявність узагальнень, висновків.

Письмова відповідь (модульний тестовий контроль):

- правильність, чіткість, логічність у викладені відповіді на запитання;
- комплексне бачення питання (проблеми);
- вміння виділити головне;
- обрання правильної відповіді;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);
- чіткість позначень і акуратність.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

Питання до заліку

1. Поняття “методологія”.
2. Рівні методології, їх характеристика.
3. Поняття метод, його визначення та характеристика.
4. Класифікація методів наукового психолого-педагогічного дослідження.
5. Діалектичний метод та вимоги до нього.
6. Критерії правильного вибору методу дослідження.
7. Принципи психологічного дослідження.
8. Принцип детермінізму.
9. Принцип єдності свідомості і діяльності.
10. Принцип історизму.
11. Принцип розвитку.
12. Принцип єдності біологічного і соціального.
13. Діяльнісний, системний та особистісний підходи як методологічна основа психологічного дослідження.
14. Спостереження, його предмет у психології і педагогіці.
15. Види спостереження.
16. Безпосереднє і опосередковане спостереження.

17. Відкрите і закрите спостереження.
18. Закінчене і незакінчене спостереження.
19. Самоспостереження, його особливості.
20. Вимоги до організації спостереження.
21. Методика організації спостереження.
22. Аналіз взаємодії як різновид спостереження.
23. Метод експерименту.
24. Специфіка використання методу спостереження у дослідженнях проблем психології навчання та виховання.
25. Види експерименту: лабораторний та природний.
26. Види природного експерименту (констатуючий та формуючий).
27. Етапи проведення експерименту.
28. Історія розвитку діагностичних методів.
29. Діагностичні методи та їх групи.
30. Види тестів, їх характеристика.
31. Тести інтелекту.
32. Тести здібностей.
33. Тести успішності або досягнень.
34. Тести особистості.
35. Малюнок як метод діагностики.
36. Соціометричний тест.
37. Метод інтерв'ю, його види, переваги та недоліки кожного з них.
38. Анкета та її види.
39. Правила побудови анкети.
40. Запитання анкети, їх види.
41. Бесіда та правила її проведення.
42. Методика експертних оцінок (рейтинг).
43. Типові помилки компетентних суддів.
44. Вимоги до компетентних суддів.
45. Педагогічний консиліум як різновид методу рейтингу.
46. Структура студентської наукової роботи.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу Базові

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. Пер. с англ. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 688 с.
2. Айзенк Г.Ю. Проверте свои способности. Пер. с англ. Москва: Педагогика-Пресс, 1992. 176 с.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. Санкт-Петербург: Питер; Москва: Смысл, 2003. 860 с.
4. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика личности. Київ: Здоров'я, 1989. 168 с.
5. Бушуєва Т.В. Проведення психодіагностичного обстеження: Посібник для студентів. Київ.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 94 с

6. Волков Б.С., Волкова Н.В., Губанов А.В. Методология и методы психологического исследования: уч. пособие для вузов. Изд. 5, исправл. и дополн. Москва: Академический проспект; Трикста, 2006. 352 с.
7. Гильбух Ю.З. Психодиагностика в школе. Москва: Знание, 1989. 80 с.
8. Измерение интеллекта детей. Пособие для психолога-практика / Под ред. Ю.З. Гильбуха. Київ: РОВО «Укрвузполіграф», 1992. Ч 1. 133 с.; Ч. 2. 62 с.
9. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 406 с.
10. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: Ніка-Центр, 2007. 400 с.
11. Лучшие психологические тесты / Составители: Андрианов А.И., Волкова Н.А., Кудряшов А.Ф. и др. Петрозаводск: Изд. «Петроком», 1992. 318 с.
12. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: Методологія, методи, програми, процедури. Київ: Наукова думка, 1999. 216 с.
13. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ: НДП, 1990. 239 с.
14. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 464 с.
15. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення та захисту. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1997. 95 с.
16. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. Санкт-Петербург, 2004. 268 с.
17. Орлов А.Б. Основные исследовательские методы возрастной и педагогической психологии. Вопросы психологии. 1981. №1. С.147-155.
18. Основи методології та організації наукових досліджень. Навч. посібник для студентів, курсантів, аспірантів / За ред. А.Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
19. Практикум з психодіагностики: Пізнавальні процеси. Посібник для студентів педагогічних факультетів і практичних психологів. / Укладач П.Є. Мармазинська, О.С. Тарновська. Чернівці: Рута, 2000. 111 с.
20. Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология научного исследования. Москва: Либроком, 2010. 280 с.
21. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату). Київ: Ніка-Центр, 2003. 204 с.
22. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. Санкт-Петербург: Речь, 2002. 350 с.
23. Соколова Е.Т. Проективные методы исследования личности. Москва: Изд-во МГУ, 1980. 176 с.

24.Ткаченко О.М. Принципи і категорії психології. Київ:Вища школа, 1979. 197 с.

25.Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт. Санкт-Петербург: Речь, 2002. 480 с.

26.Хохліна О.П. Проблема методологічних принципів психології. Юридична психологія. 2015. № 2. С.5-25.

Допоміжні

1. Загвязинский В.И. Методология и методика дидактического исследования. Москва: Педагогика, 1982. 160 с..

2. Климчук В.О. Факторний аналіз: використання у психологічних дослідженнях. Практична психологія і соціальна робота. 2006. № 4. С.30-36.

3. Максименко С.Д. Генетическая психология (методологическая рефлексия проблем развития в психологии). Москва: «Рефл - бук».; Київ: «Валер», 2000. 320 с.

4. Методология и методы социальной психологии /Под ред. В.Е.Семенова. Москва: Наука. 1977. 128 с.

5. Методы социальной психологии /Под ред. Е.С.Кузьмина и В.Е.Семенова. Ленинград: Изд. Ленинградского университета. 1977. 175 с.

6. Мерлин В.С. Очерк интегративного исследования индивидуальности. Москва: Педагогика, 1986. 256 с.

7. Моляко В.А. Методы формирования в учащихся творческого технического мышления. Киев: Радянська школа, 1986. 57 с.

8. Пономарев Я.А. Методологическое введение в психологию. Монография. Москва: Наука, 1983. 206 с.

9. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників. Монографія. Київ: Деміур, 1998. 160 с.

10. Тавтилова Н.Н. К проблеме личностного роста. Молодой ученый. № 10. С. 294 -296.

11.Фрисюк В. Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. Наука і освіта. 2016. № 10. С.189 -193.

12.Шапран Ю.П. Порівняльний аналіз сутності понять «копетенція» і «компетентність». Горизонти освіти: Науково-методичний журнал. 2012. № 2 (35). С. 157 - 162.

13.Штепа О.С. Особливості загальної компетентності та її діагностика. Практична психологія і соціальна робота. 2011. № 10. С.39-49.

14.Юревич А.В. Методология и социология психологии. Москва: Ин-т психологии РАН, 2010. 382 с.

15.Ярова О.Б. Концепт «ключові компетентності» в освітніх документах початкової школи країн Європейського Союзу. Молодий вчений. 2015. №2 (17). С. 155-158.

Інтернет-ресурси

1. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології : Навчальний посібник К. : Центр учбової

літератури, 2008. 360 с. Режим доступу:
http://library.udpu.org.ua/library_files/417919.pdf

2. Лекція 4. Методологічні принципи психології та методи психологічного дослідження. Режим доступу:
<https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/avtorlek/2/5.pdf>

3. Методологія та методи психологічного дослідження. Режим доступу:
https://stud.com.ua/89268/psihologiya/metodologiya_metodi_psihologichnogo_do_slidzhennya

4. Методи наукової психології: загальна характеристика. Режим доступу:
<https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29061/>

5. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf